

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра Практичної психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор навчально-наукового
інституту

«Українська інженерно-педагогічна
академія»

Денис КОВАЛЕНКО

» _____ 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія сім'ї

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти Бакалавр

галузь знань «Соціальні та поведінкові науки»

(шифр і назва)

спеціальність 053 Психологія

(шифр і назва)

освітня програма Практична психологія

(шифр і назва)

спеціалізація _____

(шифр і назва)

вид дисципліни _____

(обов'язкова / за вибором)

інститут ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія»

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою інституту ННІ «УІПА»

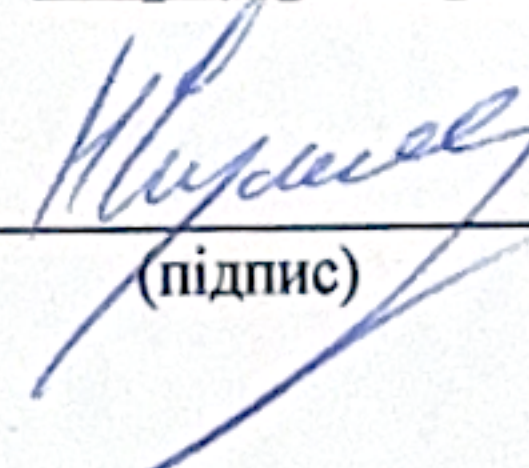
«25» червня 2025 року, протокол № 10

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: (вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади)

Програму схвалено на засіданні кафедри
практичної психології

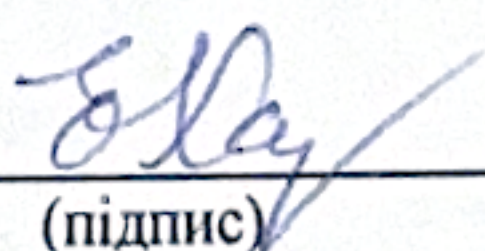
Протокол від «5» червня 2025 року № 11

В.о. Завідувачка кафедри кафедра практичної психології

 Наталія КУЧЕРЕНКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником
проектної групи) Практична психологія
(назва освітньої програми)

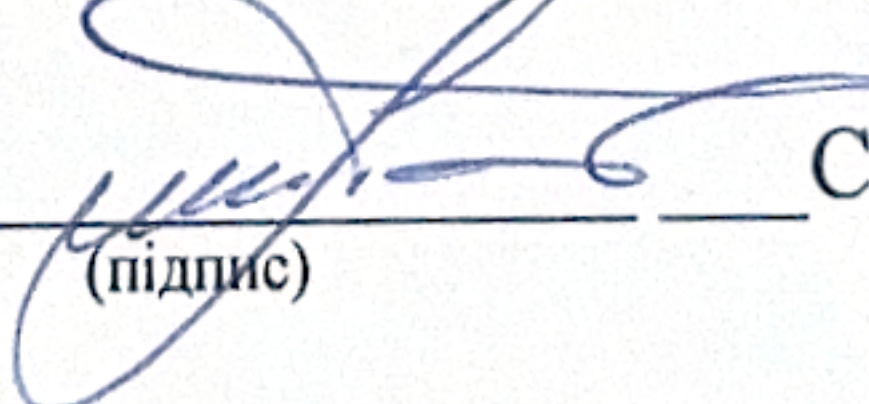
Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
(керівник проектної групи) _____

 Олена ХАРЦІЙ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією
Навчально наукового інституту «Українська інженерно-педагогічна академія»
(назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна)

Протокол від «24» червня 2025 року № 7

Голова науково-методичної комісії ННІ «УІПА»

 Сергій ПЕТРОВ
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни « Психологія сім'ї » складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

бакалавр

(назва рівня вищої освіти)

спеціальності Практичної психології

спеціалізації _____

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Мета курсу: ознайомлення студентів з основними закономірностями становлення і проявів сімейних відносин, впливу родини на розвиток особистості дитини, впливу сімейних відносин, шлюбних, подружніх і батьківських ролей на розвиток особистості дорослого, ролі сім'ї у формуванні патологічних ролей і рис характеру, впливу специфіки сім'ї на особистість.

В результаті вивчення курсу студенти повинні знати:

–основні теоретичні, методологічні моделі роботи з сім'єю в сучасній сімейної психології,

–специфіку роботи психолога в рамках психологічної служби допомоги сім'ї; закономірності становлення і прояви сімейних відносин, вплив родини на розвиток особистості дитини,

–вплив сімейних відносин, шлюбних, подружніх і батьківських ролей на розвиток особистості дорослого, роль сім'ї у формуванні патологічних ролей і рис характеру, вплив специфіки сім'ї на особистість.

Студенти повинні оволодіти:

-навичками роботи з психодіагностичним інструментарієм, що використовується в обстеження сім'ї;

-навичками аналізу конфліктних ситуацій у родині, пов'язаних з дитячо- батьківськими і подружніми відносинами.

В результаті вивчення курсу студенти повинні вміти:

-орієнтуватися в умовах розвитку науки з метою визначення власної позиції;

-здійснювати наукове прогнозування і роботу з сім'єю і розуміти ролі ранніх періодів формування особистості для подальшого розгортання психічних ресурсів людини;

-диференціювати різні варіанти сімейних відносин.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- ознайомлення з основними психологічними теоріями сімейних відносин;
- формування знань про етапи розвитку сім'ї та сімейних кризах;
- навчання навичкам надання психологічної підтримки сім'ї у ситуаціях переживання нормативних і ненормативних сімейних криз;

— ознайомлення з методами діагностики дитячо-батьківських і подружніх відносин.

1.3. Кількість кредитів

1.4. Загальна кількість годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4	5
Семестр	
7	9
Лекції	
40	8
Практичні, семінарські заняття	
50	8
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
90	164 год.
у тому числі індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

ПК – 11 участі у проведенні психологічних досліджень на основі застосування загально професіональних знань і умінь в різних наукових науково практичних областях психології

ПК-18 використанню дидактичних прийомів при реалізації стандартних корекційних, реабілітаційних та навчальних програм з оптимізації психічної діяльності людини

ПК-20 просвітницької діяльності серед населення з метою підвищення рівня психологічної культури суспільства

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Сутність та особливості психології сім'ї

Тема 1. Сучасні соціально-психологічні тенденції і перспективи сім'ї як соціального інституту.

Тема 2. Моделі сім'ї та сімейних відносин.

Тема 3. Життєвий цикл сім'ї.

Тема 4. Вплив психологічного клімату сім'ї на розвиток особистості подружжя й дітей.

Тема 5. Психологічна сумісність в сім'ї.

Тема 6. Батьківство і батьківські позиції.

Тема 7. Вплив батьків на розвиток особистості дитини.

Тема 8. Проблемна родина.

Тема 9. Психологічна допомога сім'ї.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Сутність та особливості психології сім'ї												
Тема 1. Сучасні соціально-психологічні тенденції і перспективи сім'ї як соціального інституту.	21	5	6			10	20	1				19
Тема 2. Моделі сім'ї та сімейних відносин.	21	5	6			10	20	1	1			18
Тема 3. Життєвий цикл сім'ї.	21	5	6			10	20	1	1			18
Тема 4. Вплив психологічного клімату сім'ї на розвиток особистості подружжя й дітей.	21	5	6			10	20	1	1			18
Тема 5. Психологічна сумісність в сім'ї.	20	4	6			10	20		1			19
Тема 6. Батьківство і батьківські позиції.	19	4	5			10	20	1	1			18
Тема 7. Вплив батьків на розвиток особистості дитини.	19	4	5			10	20	1	1			18
Тема 8. Проблемна родина.	19	4	5			10	20	1	1			18
Тема 9. Психологічна допомога сім'ї.	19	4	5			10	20	1	1			18
Разом за змістовим модулем 1	180	40	50			80	180	8	8			164
Усього годин	180	40	50			90	180	8	8			164

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не заплановано	

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин ДФН	Кількість Годин ЗФН
1	Сучасні соціально-психологічні тенденції і перспективи сім'ї як соціального інституту.	6	
2	Моделі сім'ї та сімейних відносин.	6	1
3	Життєвий цикл сім'ї.	6	1
4	Вплив психологічного клімату сім'ї на розвиток особистості подружжя й дітей.	6	1
5	Психологічна сумісність в сім'ї.	6	1
6	Батьківство і батьківські позиції.	5	1
7	Вплив батьків на розвиток особистості дитини.	5	1
8	Проблемна родина.	5	1
9	Психологічна допомога сім'ї.	5	1
	Разом	50	8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Сучасні соціально-психологічні тенденції і перспективи сім'ї як соціального інституту.	10	19
2	Моделі сім'ї та сімейних відносин.	10	18
3	Життєвий цикл сім'ї.	10	18
4	Вплив психологічного клімату сім'ї на розвиток особистості подружжя й дітей.	10	18
5	Психологічна сумісність в сім'ї.	10	19
6	Батьківство і батьківські позиції.	10	18
7	Вплив батьків на розвиток особистості дитини.	10	18
8	Проблемна родина.	10	18
9	Психологічна допомога сім'ї.	10	18
	Разом	90	164

6. Індивідуальні завдання

- 1.Еволюція шлюбу і сім'ї в історії людського суспільства.
- 2.Наукові підходи до вивчення сім'ї.
- 3.Структура сім'ї та системи її підтримки.
- 4.Типи сім'ї в європейській культурі.
- 5.Теорії вибору шлюбного партнера.
- 6.Види любові.
- 7.Підготовка молоді до сімейного життя.
- 8.Стандартизовані методи дослідження подружніх відносин.
- 9.Фактори, що сприяють зміцненню сімейних відносин.
- 10.Задоволеність шлюбом.
- 11.Інтелектуальний розвиток дітей в сім'ї.
- 12.Психологічне консультування сім'ї в опорі на теорії сімейних систем М. Боуена (психодинамічна модель).
- 13.Уявлення про сім'ю в концепції К. Роджерса. Роль сімейного терапевта.
- 14.Комунікаційна модель психологічного консультування сім'ї (Ст. Сатир, Дж. Гріндер, Р. Бендлер, П. Вацлавик).
- 15.Особливості сімейної субкультури і міжособистісних контактів у неблагополучних сім'ях.
- 16.Стратегічна модель роботи з сім'єю.
- 17.Сім'я з психічно хворою людиною і форми допомоги цій сім'ї.
- 18.Робота з домінуючими афектами в неблагополучних сім'ях.
- 19.Порушення уявлень членів родини про сім'ю та особистості один одного.
- 20.Трансгенераційна модель роботи з сімейними проблемами.
- 21.Порушення структурно-рольового аспекту життєдіяльності сім'ї.
- 22.Інтегративна модель роботи з сім'єю Джозефа Брауна і Дані Крістенсен.

7. Методи навчання

Методи навчання, що використовуються у процесі лекційних занять:

- лекція з елементами пояснення;
- лекція-бесіда;
- лекція-дискусія;
- ілюстрація наочних матеріалів;
- пояснення.

Методи навчання, що використовуються під час практичних занять:

- евристична бесіда;
- виконання вправ та завдань;
- відпрацювання методик та технік;

- робота з текстом підручника (конспектування, анутовання, реферування, цитування тощо);
- самостійна робота.

8. Методи контролю

Методи контролю знань:

- письмове опитування;
- контрольні-корекційні бесіди;
- усне опитування;
- тестування.

9. Схема нарахування балів

І семестр (екзамен)

Поточне тестування та самостійна робота									Підсумковий тест (екзамен)	Су ма
Змістовий модуль №1										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	27	100
8	8	8	8	8	8	8	8	9		

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Приклад для підсумкового семестрового контролю при проведенні семестрового екзамену або залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1	Розділ 2			Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом	
T1	T2	T3	T4				100

T1, T2 ... – теми розділів.

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку, або екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше _____ балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи, індивідуального завдання.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ОСНОВНА

1. Андреева Т.В. Психология современной семьи. – СПб, 2005
2. Андреева Т.В. Психология семьи. СПб, 2007
3. Алешина Ю.Е., Гозман Л.Я., Дубовская Е.М. Социально-психологические методы исследования супружеских отношений. - М., 1987.
4. Авсиевич М.Т., Мельник Л.И. Супружеские конфликты и пути их преодоления. — М., 1988.
5. Верб Л.Я. Под одним кровом. Советы семейного психолога. СПб, 2003
6. Видра Д. Помощь разведенным родителям и их детям: от трагедии к надежде. – М., 2000
7. Винникот Д.В. Маленькие дети и их матери. – М., 1998
8. Волкова А.Н., Штильбанс В.И. На пороге семьи. - Л., 1989.
9. Гиппенрейтер Ю.Б. Общаться с ребенком. Как?. – М., 2000
10. Гиппенрейтер Ю.Б. Продолжаем общаться с ребенком. Так?. – М., 2007
11. Гозман Л.Я. Психология эмоциональных отношений. - М., 1987.
12. Грецов А. Практическая психология для подростков и родителей. СПб, 2008
13. Детская психопатология: Хрест.: учебное пособие (сост. Белопольская Н.Л.) - М., 2000.
14. Дубровина И.В. Проблемы психологической подготовки молодежи к семейной жизни //Вопросы психологии, с. 146-151, № 4, 1981.

15. Дружинин В.Н. Психология семьи. - М., 1996.
16. Емельянова Е. Треугольники страданий. СПб, 2007
17. Захаров А.И. Как предупредить отклонение в поведении ребенка. - М., 1993.
18. Захаров А.И. Неврозы у детей и подростков. – Л., 1988
19. Захаров А.И. Ребенок до рождения. – СПб, 1998
20. Заширинский О.В. Семья и ребенок с трудностями в обучении. СПб, 2010
21. Зыгмантович П. Тайны взаимоотношений. СПб, 2010
22. Иванюк Т.И. Феномен любви. М., 2003
23. Калинина Р.Р. Введение в психологию семейных отношений. СПб, 2008
24. Карабанова О.А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования. - М.: Гардарики, 2004.
25. Ковалев С.В. Психология современной семьи. - М., 1998.
26. Кернберг О. Отношения любви. Норма и патология. — М., 2000.
27. Кожанова Н.Е. Диагностика семьи и семейного воспитания. — М., 1994.
28. Крайг Г. Психология развития. - СПб.: Питер, 2000.
29. Куприянчик Л. Психология любви. - М., 1998.
30. Куттер П. Любовь, ненависть, зависть, ревность. - СПб., 1998.
31. Куличковская Е.В., Степанова О.В. Это горькое слово «развод». Психологическая работа с детьми, переживающими развод родителей. М., 2010
32. Крюкова Т.Л. Психология семьи: жизненные трудности и совладание с ними. – СПб.: Речь, 2006
33. Лидерс А.Г. Психологическое обследование семьи. – М., 2006
34. Литвинова Р.Н. Методы психологического исследования семейных отношений в психокоррекционной работе воспитателей детских садов. — Ставрополь, 1994.
35. Москаленко В. Зависимость семейная болезнь. М., 2002
36. Навайтис Г.А. Муж, жена и... психолог. - Москва-Воронеж, 1995.
37. Николаева Е.И. Кнут или пряник? Поощрение и наказание как методы воспитания ребенка. СПб, 2010
38. Обухова Л.Ф. Детская психология. - М., 1999.
39. Олиферович Н.И., Зинкевич-Куземкина Т.Н., Велента Т.Ф. Психология семейных кризисов. – СПб, 2006
40. Опря Н.А. Клинические аспекты патологической ревности. – Кишенев, 1986
41. Осорина М.В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых. - СПб., 1999.
42. Петрушин С.В. Искусство быть вместе: любовь и переговоры. СПб, 2009

43. Полякова И.Ю., Панова О.И., Меньшова А.Ю. Как сохранить любовь? Искусство взаимоотношения. СПб, 2009
44. Понделичкова-Машлова Я. Сексуальность в супружестве. - М., 1991.
45. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста.- СПб., 2000.
46. Рогов Е.И. Психология отношений мужчины и женщины. М., 2003
47. Родители и дети. Психология взаимоотношений./Под ред. Е.А. Савиной, Е.О. Смирновой. М., 2003
48. Семья: психология. Педагогика. Социальная работа/Под ред А.А. Реана. М., 2010
49. Синарева Ю. Любовь ушла, жизнь продолжается. Как правильно расставаться. М., 2005
50. Сысенко В.А. Молодежь вступает в брак. — М., 1986.
51. Сысенко В.А. Супружеские конфликты. - М.: Мысль, 1989.
52. Херсонский Б.Г., Дворяк С.В. Психология и психопрофилактика семейных конфликтов. - Киев, 1991.
53. Цветкова Н. Семейная жизнь без кризисов. М., 2009
54. Целуйко В.М. Психология современной семьи. – М., 2004
55. Человек после развода. — Вильнюс, 1987.
56. Фигдор Г. Беды развода и пути их преодоления. – М., 2006
57. Шапиро Б.Ю. От знакомства к браку. — М., 1990.
58. Шипицына Л.М. Психология детского воровства. Учебное пособие. СПб, 2007
59. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. – М.: ООО «Апрель-Пресс», 2004.
60. Шуман С.Г., Шуман В.П. Семейные конфликты: причины, пути устранения. - Брест, 1994.
62. Юнда И.Ф., Юнда Л.И. Социально-психологические основы семейной жизни. - Киев, 1990.
63. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология и психотерапия семьи. - СПб.: Питер, 1999.

Допоміжна література

1. Гиппенрейтер Ю.Б. Общаться с ребенком. Как?. – М., 2000
2. Гиппенрейтер Ю.Б. Продолжаем общаться с ребенком. Так?. – М., 2007
3. Николаева Е.И. Кнут или пряник? Поощрение и наказание как методы воспитания ребенка. СПб, 2010
4. Роджерс К. О групповой психотерапии. – М.: «Гиль-Эстель», 1993. – 224 с.
5. Смехов В.А. Опыт психологической диагностики и коррекции конфликтного общения в семье// Вопросы психологии. – 1985. -

№4. – С. 83 – 92.

6. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности (основные положения, исследования и применение). – СПб.: Питер Ком, 1998 – 608 с.
7. Ялом И. Мамочка и смысл жизни. Психотерапевтические истории. – М.: Изд-во ЭКСМО-ПРЕСС, 2001. – 288 с.
8. Ялом И. Экзистенциальная психотерапия. – М.: Независимая фирма «Класс», 1999. – 576 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Електронная библиотечная система <http://www.book.ru>
2. Библиотека на philosophy.ru <http://philosophy.ru/lib/>
3. Флогистон <http://flogiston.ru/library> (библиотека по психологии)
4. Библиотека My Word.ru <http://psylib.myword.ru/>
(библиотека по психологии)
5. PSYLIB: Психологическая библиотека "Самопознание и саморазвитие" <http://psylib.kiev.ua/>
6. Детская психология <http://www.childpsy.ru/>
7. Куб - электронная библиотека по психологии <http://www.koob.ru/>

« _____ » _____ 20 ____ p.